

Den borgerlige retsstat udhules

Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet

Det er ind imellem sket, at jeg i disse spalter har indtaget en kritisk holdning til nogle af de mange love og lovforslag der, især på det strafferetlige område har set dagens lys. Det har f.eks. været tilfældet i relation til ændringen af hvidvasklovgivningen, hvor advokater fik pligt til at anmelde deres egne klienter; rockerloven, hvor der indførtes mulighed for inddragelse af materiale i retssagen, som hverken den tiltalte eller forsvareren måtte få adgang til; reglerne om udlevering af egne statsborger til retsforfølgning i andre EU-lande; de flere og flere muligheder der bliver givet administrationen til at sanktionere overtrædelser af "deres" lovgivning og ikke mindst de stadigt omsiggribende anvendelser af rettighedsfrakendelser uden at de sædvanlige kriterier herfor skal være opfyldt.

I ens mere dystre stunder kunne man få den fornemmelse, at hensynet til virksomheders og (for tiden især) enkeltpersoners retssikkerhed i stadigt stigende omfang må vige for hensyn til det offentlige økonomi og ønsker om at sende de "rigtige" pædagogiske og politiske "signaler" til befolkningen. Muligvis har det været i en sådan dystre stund at professor i strafferet ved Københavns Universitet, Vagn Greve, har skrevet en netop offentliggjort artikel med titlen "får eller ulve". Artiklen, der kan ses i det nyeste nummer af det finske tidsskrift, JfT, (udgivet af den juridiske forening i Finland), er imidlertid både detaljeret, begrundet og overbevisende i en sådan grad, at den kan påvirke også ens lysere stunder.

Med linier til rationalismen, oplysningstiden og de borgerlige frihedsrettigheder, der først så dagens lys i slutningen af 1700-tallet i Frankrig og USA, anfører Vagn Greve blandt andet, at formålet med et retssystem må være at mindske lidelsen i samfundet, og at det bedste retssystem er det, som bevirker, at kriminalitetsniveauet er så lavt som muligt, og at der derfor også er så få ofre som muligt. Denne formålsbeskrivelse synes så indlysende, at det forekommer uvirkeligt, når f.eks. politikere for åben skærm siger, at de ikke tror, at strengere straffe bevirker mindre kriminalitet (alle undersøgelser siger da også det modsatte), men at straffene indføres "af hensyn til ofrene". Man må spørge sig selv, hvorledes det kan være af hensyn til ofrene, at der dannes grobund for ny kriminalitet, så flere kan blive ofre?

Derefter gennemgår Vagn Greve en lang række forskellige områder – herunder nogle af de indledningsvis nævnte. Han omtaler derudover sanktioner, der mangler enhver form for proportionalitet (forholdet mellem brøden og straffen derfor), som f.eks. landsforvisning for salg af 0,11 gram heroin (19-årig, der kom til Danmark som 4-5 årig. Byret og landsret fulgte Folketingets intentioner og udviste, men Højesteret "trak i nødbremsen" reelt under henvisning til Menneskerettighederne.) eller formuekonfiskation af aktiver, som man har ejet i årevis, blot fordi man gør sig skyldig i en lille smule kriminalitet som f.eks. at have nogle få gram hash i lommen. Ikke blot gerningsmanden selv, men også den helt uskyldige ægtefælle kan få konfiskeret sine ejendele alene på grundlag af hans eller hendes manglende evne til at redegøre præcist hvorfra de stammer.

Dette – og den Kafkaske proces med den skjulte bevisførelse – sammenholdes med, at beskrivelsen af de strafbare forhold, der dels kan bevirke strenge straffe, dels kan udløse allehånde indgreb er så tilpas uklare, at ingen helt kan afgrænse dem. Det gælder f.eks. ordene "terrorisme" og "organiseret kriminalitet".

Lægger man hertil at politiet betragtes som ufejlbarligt ("man tager jo ikke fingeraftryk, medmindre de har gjort et eller andet."), at ytringsfriheden begrænses mere og mere – og er under konstant pres fra EU for at forbyde bla. Auschwitz-løgne – og at borgerne får anmeldelsespligt ikke blot, hvor de har kendskab til fremtidig alvorlig kriminalitet, men nu også hvor de får kendskab til at kriminelle penge vaskes hvide, bekymres man.

At alle disse brud med retsstatens idealer får lov at finde sted, finder Vagn Greve en mulig forklaring på i det forhold, at lovgivningsprocessen i meget vidt omfang har ændret karakter fra at være en proces, hvor man inddrog uafhængige eksperter og foretog grundige høringer – hvis resultater, man lyttede til, til at være en hastværksproces, hvori alene personer med snævre organisations- eller myndighedsinteresser er repræsenteret. Den siddende justitsminister har således karakteriseret eksperterne som "hele hylekoret" og den siddende statsminister sagde i sin nytårstale ved årsskiftet 2001-2002: "Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke eksperter og smagsdommere til at bestemme på vore vegne". Man kunne tilføje, at vi heller ikke behøver arkitekter til at tegne vore huse eller håndværkere til at bygge dem – men også der ville resultatet blive derefter.

Vagn Greve konkluderer blandt andet: "I det foregående er det vist, hvorledes udviklingen i de senere år er gået bort fra retsstaten og henimod politistaten. Det er jo heller ikke sært, at der skabes en politistat, når hensynet til politiets effektivitet bliver det altafgørende politiske argument. Mange andre – desværre langt flere – eksempler kunne være nævnt; men disse burde være tilstrækkelige til at vise den udhuling, der i disse år sker af den borgerlige retsstat. Nogle vil nok afvise eksemplerne som bagateller. Men sandblæsning benytter også kun små sandkorn. Vi har heldigvis langt igen, før man med føje kan kalde vort land en politistat – også selvom der er en klar bevægelse i den retning. Men udviklingen er faretruende. Der er al grund til at råbe, at de glubende ulve er kommet. Og det er ingen trøst, at de er hyllet i fåreklæder."

Fra den indledningsvise beskrivelse af det idylliserede billede af Danmarks guldalder i begyndelsen af 1800-tallet som kunstens og tankens idyl, der bedst beskrives "ved solnedgangsvarme billeder af et yndigt land med brede bøge, der spejler sig i bølgen blå" slutter Greve sin artikel af med ordene "Der er intet lysvæld at se forude, alene det natmørke hav".

Vi andre må trøste os med, at bevægelser og strømninger har en tendens til at bevæge sig i bølger, så det, der er "oppe" i dag, er "nede" i morgen; at uanset vi efter Vagn Greves beskrivelser og analyser nok kan se os selv på den mørke strand spejdende ud over det natmørke hav, også ved, at når havet er allermørkest tændes der et svagt lys, der hurtigt vokser sig større og kraftigere og jager nattens mørke på flugt. At der ganske vist kan være en risiko for at vi står i en vinternat og ikke i en sommernat beror på det forhold, at de tendenser Vagn Greve beskriver, ikke er partipolitisk begrænset. Såvel regeringen som støtteparti og oppositionen synes på det lovgivningsmæssige plan enige meget langt på disse områder – retsfølelsen skal være bestemmende og også straffelovgivning skal anvendes til at sende signaler frem for at være baseret på nøgterne analyser af de faktiske forhold og de mest sandsynlige konsekvenser af de mekanismer, der anvendes til signalgivningen.